

Julia Kiezik

(Uniwersytet Wrocławski)

ORCID: 0009-0007-4661-5878

Formy przemocy wobec kobiet w Pakistanie

Forms of violence against women in Pakistan

ABSTRACT

Pakistan is a party to the International Covenant on Civil and Political Rights, as well as to the Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women. Nonetheless, the country is considered to be one of those respecting the fundamental women's rights in the least. Non-governmental organizations such as Amnesty International and the Human Rights Commission of Pakistan are in agreement regarding the alarming situation of the safety of Pakistani women who fall victims to crimes against their lives and health every day. The acts of violence they experience are a form of punishment for the activities considered shameful or at least inappropriate in the eyes of the society. The significant amount of these acts is dictated by the patriarchal perception of women and their duties related to men. The article analyses the forms of violence against women such as dowry punishments, acid attacks, and honour killings in the light of the Pakistani law and the Islamic culture. The author aims to explain the reasons for the crimes and the serious consequences for the victims' future, and examines the legislature, the law enforcement and the traditional patriarchal values in Pakistan, playing a key role on the society's approval for the ongoing violence.

Keywords: Pakistan, women's rights, gender-based violence, acid attacks, dowry, honour killings.

1. Wprowadzenie

*Zostaną podjęte kroki, aby zapewnić pełen udział kobiet we wszystkich sferach życia państwa*¹ – stanowi uchwalona w 1973 Konstytucja Islamskiej Republiki Pakistanu. Mimo to, niemal pięćdziesiąt lat później, Pakistan zajmuje 161 miejsce ze 191 państw przebadanych w ramach

¹ Tłumaczenie własne art. 34 Konstytucji Pakistanu https://na.gov.pk/uploads/documents/1549886415_632.pdf [dostęp: 14.05.2023].

raportu Gender Inequality Index² i przedostatnie miejsce w raporcie Global Gender Gap Index³, co jasno ukazuje, że mimo wyznaczonej konstytucyjnie normy programowej, kraj ten nadal cechuje się silną dyskryminacją wobec kobiet, głęboko zakorzenioną w patriarchalnym systemie. Organizacja Amnesty International w swoim raporcie z 1995 roku wskazywała: *kobiety w Pakistanie są w niekorzystanej sytuacji już z chwilą narodzin. Urodzenie dziewczynki spotyka się z rozczarowaniem, a nawet i gniewem, a wina spoczywa zwykle na matce*⁴. Dyskryminacja związana z brakiem możliwości uzyskania pełnej i starannej edukacji, której konsekwencją jest znaczne zmniejszenie szansy na rozwój ekonomiczny w życiu dorosłym, pogarsza drastyczną sytuację kobiet w sferze ochrony ich życia, zdrowia i bezpieczeństwa. Zgodnie z oficjalnymi danymi, około 27% kobiet deklaruje, że doświadczyło w swoim życiu przemocy⁵. Należy jednak przyjąć, że statystki nie mogą odzwierciedlać rzeczywistej skali, jako że znaczna część populacji pakistańskiej zamieszkuje obszary wiejskie, gdzie stopień egzekwowania prawa oraz zaufania obywateli do prawa i władzy, jest dużo niższy, a jurysdykcję stanowią przede wszystkim sądy plemienne, których werdykty są bardzo często nieprzychylnie kobietom⁶. Szczególnie na obszarach wiejskich dorosłe kobiety rzadko otrzymują wynagrodzenie za swoją pracę⁷, co w konsekwencji sprawia, że są niemalże całkowicie uzależnione finansowo od swoich mężów, którzy, według danych, opowiadają za ok. 80% aktów przemocy wobec kobiet⁸. Niniejsza praca skupia się na omówieniu w kontekście prawnym i kulturowym wybranych form przemocy, jakiej doświadczają kobiety w Pakistanie.

² Gender Inequality Index 2021-22, 2022 r. <https://hdr.undp.org/data-center/thematic-composite-indices/gender-inequality-index#/indicies/GII> [dostęp 14.05.2023].

³ Global Gender Gap Index, 2022 r., https://www3.weforum.org/docs/WEF_GGGR_2022.pdf [dostęp: 13.05.2023].

⁴ Tłumaczenie własne - J.K.; także wszędzie tam, gdzie nie podano nazwiska tłumacza: *Women in Pakistan are disadvantaged from the moment they are born. The birth of a girl is frequently met with disappointment, even anger, and the blame is usually placed on the mother.* Amnesty International, *Women in Pakistan: Disadvantaged and denied of their human rights*, 1995, <https://www.amnesty.org/en/documents/asa33/023/1995/en/> [dostęp: 13.05.2023].

⁵ Pakistan Demographic and Health Survey 2017-2018 <https://dhsprogram.com/pubs/pdf/FR354/FR354.pdf> [dostęp 10.05.2023]

⁶ Reliefweb.int *How justice works in Pakistan's tribal areas and beyond* <https://reliefweb.int/report/pakistan/how-justice-works-pakistan%E2%80%99s-tribal-areas-and-beyond>, [dostęp: 13.05.2023].

⁷ UN Women, *Rural Women in Pakistan Status Report 2018*, <https://dhsprogram.com/pubs/pdf/FR354/FR354.pdf> [dostęp 14.05.2023].

⁸ Pakistan Demographic and Health Survey 2017-2018, <https://dhsprogram.com/pubs/pdf/FR354/FR354.pdf> [dostęp 14.05.2023].

2. Aspekt prawny i kulturowy pozycji kobiet w Pakistanie

W Pakistanie ponad 95% społeczeństwa to muzułmanie⁹, a islam jest religią państwową, co gwarantuje pakistańska konstytucja¹⁰ i odzwierciedla oficjalna nazwa państwa – Islamska Republika Pakistanu. Wpływ islamu na społeczeństwo i wszelkie dziedziny jego życia jest zatem fundamentalny. Jak wskazuje B. Polok: *islam jest nieodłącznym elementem tożsamości i prawa Pakistanu i długo przed uzyskaniem niepodległości w 1947 r. odgrywał kluczową rolę w kształtowaniu stosunków społecznych na jego dzisiejszym terytorium*¹¹. Autorka zauważa, że podczas gdy takie dziedziny jak prawo karne czy cywilne kształtowane są głównie przez świeckie akty normatywne, stosunki rodzinne pozostają regulowane przede wszystkim przez prawo religijne¹². Podporządkowanie instytucji małżeństwa prawodawstwu religijnemu przyczynia się do umniejszenia pozycji kobiety w rodzinie i pozostawia ją zależną woli swojego męża, jako że islam jest religią patriarchalną, formującą dominację mężczyzn nad kobietami. Prawdą jest, że pakistańska konstytucja stanowi w artykule 25 o zakazie dyskryminacji ze względu na płeć i zakłada nawet ochronę kobiet i dzieci¹³, jednakże artykuł 227 zakłada spójność wszelkich aktów normatywnych z normami islamu¹⁴. Przypuszczenie, że oba te założenia programowe stoją w sprzeczności, wydaje się zatem uzasadnione. Część z muzułmańskich feministek twierdzi co prawda, że głęboko zakorzeniona w religii dyskryminacja kobiet wywodzi się z błędnej interpretacji Koranu i nawołuje tym samym do reinterpretacji treści świętej księgi¹⁵. Cel ten może stanowić poważne wyzwanie w konfrontacji z takimi fragmentami Koranu, jak ten przytoczony przez B. Polok: *«Mężczyźni stoją nad kobietami ze względu na to, że Bóg dał wyższość jednym nad drugimi, i ze względu na to, że oni rozdają ze swojego majątku» (4:34)*¹⁶. Polok podkreśla wysoki stopień dyskryminacji kobiet w Koranie, powołując się na statystyczne badanie B. Wernera, który wyliczył, że aż w 71% fragmentach Koran przedstawia kobiety jako niższe statusem od mężczyzn¹⁷. Zatem czy źródła przemocy wobec kobiet należy dopatrywać się w religii? W Koranie można odnaleźć fragmenty

⁹ World Watch Research, 2020 r.,

<https://web.archive.org/web/20200322100115/https://www.opendoorsusa.org/wp-content/uploads/2016/09/WWL-2020-Country-Dossier-Pakistan-revised-version.pdf> [dostęp 13.05.2023].

¹⁰ Art. 2 Konstytucji Pakistanu https://na.gov.pk/uploads/documents/1333523681_951.pdf, [dostęp: 13.05.2023].

¹¹ B. Polok, *Pozycja prawna kobiet w prawie małżeńskim Pakistanu w świetle międzynarodowych standardów ochrony praw człowieka.*, Katowice 2021, s. 8. [dostęp: 14.05.2023].

¹² *Ibidem*, s. 6.

¹³ Konstytucja Pakistanu, https://na.gov.pk/uploads/documents/1549886415_632.pdf, [dostęp: 13.05.2023].

¹⁴ *Ibidem*.

¹⁵ R. Fawcett, *The reality and future of Islamic feminism* <https://www.aljazeera.com/opinions/2013/3/28/the-reality-and-future-of-islamic-feminism>, [dostęp: 14.05.2023].

¹⁶ B. Polok, *op. cit.*, str. 104.

¹⁷ *Ibidem*, s.102.

zezwalające mężczyźnie na użycie przemocy wobec kobiety¹⁸, natomiast granica, do jakiej może posunąć się mężczyzna, jest już tematem sporu opartego na wielu interpretacjach użytych pojęć. Jednak jak pisze Namir Ghanim Al-Tawil, źródła przemocy nie należy doszukiwać się w samej tylko religii: *Wiele wersów Koranu jest błędnie interpretowanych aby uzasadnić wyższość mężczyzn. Błędna interpretacja przekonań religijnych wraz z normami socjokulturowymi nadają kobietom podrzędny status i wzmacniają przemoc wobec nich*¹⁹.

Zapowiedziane w pakistańskiej konstytucji podjęcie odpowiednich kroków w celu wzmocnienia pozycji kobiet oznaczało w praktyce przyjęcie na przestrzeni lat kilku aktów normatywnych, których założeniem były ochrona bezpieczeństwa kobiet i przeciwdziałanie formom przemocy wobec nich. Wśród uchwalonych aktów należałoby wymienić *The Prevention of Anti-Women Practices Act* z 2006 r., *Domestic Violence (Prevention and Protection) Act* z 2013 r., czy *Anti-Honour Killing Act* z 2017 r. Jednak, jak wskazuje organizacja UN Women Pakistan, jednym z najważniejszych problemów przyczyniających się do trudnej sytuacji pakistańskich kobiet jest brak rzetelnych statystyk odzwierciedlających skalę przemocy w państwie, a także fakt, że pomimo uchwalenia nowych aktów, stopień ich odpowiedniego wcielenia w życie jest bardzo niewielki²⁰. Znacząca część kobiet w Pakistanie nie zgłasza użycia wobec nich przemocy, jako powód podając strach przed dalszą eskalacją i sprowadzeniem hańby na rodzinę, poczucie własnej winy i brak zaufania do organów władzy. Ofiary szukają zwykle pomocy wśród swoich rodzin, a procent kobiet, które zgłaszają akty przemocy policji lub organizacjom działającym na rzecz pomocy kobietom, jest drastycznie niski²¹.

W dalszej części pracy zostaną omówione wybrane formy przemocy stosowane wobec kobiet: przemoc związana z uiszczaniem posagu, ataki kwasem i zabójstwa honorowe.

3. Przemoc związana z uiszczaniem posagu

Posag w rozumieniu uiszczenia przyszłemu małżonkowi podarku składającego się z przedmiotów posiadających znaczną wartość, w tym pieniędzy, przez rodziców panny młodej jest powszechnym zwyczajem w Pakistanie, choć źródeł tradycji należy poszukiwać raczej

¹⁸ *Ibidem*, s. 108.

¹⁹ *Many verses in Quran are misinterpreted in order to justify men's superiority. This misinterpretation of religious beliefs together with socio-cultural norms put women in subordinate status and increase violence against them.* Al-Tawil, N.G. *Association of violence against women with religion and culture in Erbil Iraq: a cross-sectional study.* BMC Public Health 12, 800 (2012). <https://doi.org/10.1186/1471-2458-12-800> [dostęp: 14.05.2023].

²⁰ UN Women Pakistan, <https://asiapacific.unwomen.org/en/countries/pakistan> [dostęp 14.05.2023].

²¹ Pakistan Demographic and Health Survey 2017-18, <https://dhsprogram.com/pubs/pdf/FR354/FR354.pdf> [dostęp 14.05.2023].

w kulturze hinduizmu²². Jak wskazuje B. Polok, *Szariat nie nakłada żadnych obciążeń finansowych na rodziców panny młodej, a wręcz zaleca się, żeby wszystkie wydatki związane z małżeństwem były poniesione przez męża*²³, chociaż część badaczy islamu twierdzi, że składanie podarku przez pannę młodą jest całkowicie zgodne z pakistańskimi założeniami religijnymi²⁴. Około 95% małżeństw zawierane jest wraz z zapłatą posagu przez rodziców panny młodej²⁵, co w Pakistanie, podobnie jak i w Indiach, przyczynia się do niechęci rodzin wobec posiadania córek²⁶ – stają się one bowiem mało opłacalne. Rodziny młodych dziewcząt zbierają pieniądze na zapłatę posagu już od wczesnych lat życia córek. Wartość jest negocjowana przez obie rodziny; zależy ona przede wszystkim od statusu społecznego małżonka. W konsekwencji tradycja przyczynia się do szeregu negatywnych zjawisk, takich jak aborcje, zabójstwa czy aranżowanie małżeństwa dzieci, jako że wartość posagu w przypadku dziewczynek jest dużo niższa²⁷.

Zabójstwa posagowe są powszechną, głównie w Indiach, Bangladeszu i Pakistanie, formą przemocy – i najsurowszą karą za niespełnienie wymogów dotyczących wysokości posagu stawianych przez rodzinę przyszłego małżonka. W 2016 roku dziennik *The News* wskazywał, że Pakistan ma najwyższy wskaźnik śmierci poniesionych w wyniku ofiarowania posagu wśród państw Azji Południowej²⁸. Jeśli wartość posagu zaproponowana przez rodzinę panny młodej okazuje się za niska, stanowi to hańbę dla rodziny małżonka i dochodzi zwykle do aktów przemocy ze strony jego rodziny, które mają na celu skłonienie rodziny panny młodej do wypłacenia oczekiwanego posagu lub też ukaranie jej, jeśli jej krewni nie jest w stanie tego zapewnić. Duże poruszenie wywołała opisana przez dziennikarzy w 2015 roku historia dwudziestotrzyletniej kobiety z Bangladeszu, która została brutalnie zaatakowana kwasem przez swoich teściów w odwecie za niedotrzymanie umowy o wpłatę posagu przez rodziców dziewczyny²⁹. Dziewczyna przeżyła, ale nie ulega wątpliwości, że poprzez wlanie do jej ust kwasu, sprawcy kierowali się zamiarem spowodowania śmierci. Podobne praktyki są

²² B. Polok, *op. cit.*, s. 135.

²³ *Ibidem*.

²⁴ Z. Fakhar, *Abolition of dowry in Pakistan*, <https://www.hilal.gov.pk/her-article/detail/NDY5MQ==.html> [dostęp: 14.05.2023].

²⁵ *Ibidem*.

²⁶ B. Polok, *op. cit.*, s. 135.

²⁷ *Ibidem*, str. 137.

²⁸ S. Shah, *Women have little relief from harassment despite laws*, 2016, <https://www.thenews.com.pk/print/102419-Women-have-little-relief-from-harassment-despite-laws> [dostęp 14.05.2023].

²⁹ S. Cockroft, *Attacked by her in-laws with acid 'because her father failed to pay her dowry': Shocking images of Bangladeshi woman, 23, left scarred for life*, 2015. <https://www.dailymail.co.uk/news/article-3192887/Shocking-images-Bangladeshi-woman-23-attacked-acid-father-failed-pay-dowry.html>, [dostęp: 14.05.2023].

powszechnym zjawiskiem w Pakistanie. Jedną z częstych form kary jest podpalenie kobiety i w konsekwencji jej śmierć (*bride burning*)³⁰. Inną formą zapłaty jest zmuszenie małżonki do niewolniczej pracy na rzecz męża i jego krewnych – jeśli rodzina kobiety jest na tyle uboga, by nie móc w ogóle sprostać wymaganiom finansowym teściów, wstępująca w związek małżeński kobieta będzie musiała *odpracować* brak posagu poprzez swoją służbę. Jest to dotkliwy akt przemocy, pogorszający już i tak trudną materialnie sytuację ubogich kobiet, które w konsekwencji stają się praktycznie całkowicie zależne od swoich mężów i ich woli.

Przez długi czas w Pakistanie kwestię szeroko rozumianej przemocy związanej posagiem – w tym zjawisko zabójstw posagowych – bagatelizowano i zaliczano do ogólnej kategorii aktów przemocy domowej. W 2014 roku założycielka fundacji Fight Against Dowry Advocacy Network, ofiara przemocy posagowej, pisała: *Nie istnieje mechanizm dokumentowania aktów przemocy posagowej, który mógłby posłużyć instytucjom do radzenia sobie z problemem w przyszłości. Ukazuje to również, że przemoc posagowa nie jest poważnie traktowana w Pakistanie i zawsze rozpatruje się ją jako część norm i zwyczajów kulturowych*³¹. Jednak w 2020 roku Pakistan jako pierwszy muzułmański kraj borykający się z problemem zdelegalizował tradycję ofiarowywania posagu przez pannę młodą. Mimo to należy przypuszczać, że wiele czasu musi upłynąć, aby w praktyce wykorzenił tradycję tak silnie obecną, szczególnie w regionach wiejskich.

4. Ataki kwasem

Ataki kwasem można traktować jako szczególny typ przemocy posagowej, gdyż często jest to forma wybierana przez sprawców dążących do ukarania panny młodej. Jednak wiele przypadków ataków kwasem ma miejsce na etapie poprzedzającym wejście w związek małżeński jako kara za to, że kobieta odmawia przyjęcie propozycji małżeńskiej³². Tak było w przypadku ataku na kobietę zamieszkałą w mieście Lahore, która w 2021 roku została oblana kwasem przez mężczyznę, któremu odmówiła małżeństwa. Gdy w 2003 roku zaledwie trzynastoletnia Naila Farhat została oblana kwasem przez swojego nauczyciela, który chciał się

³⁰ N. Muazzam, S. Muazzam, *Newspaper reports: a source of surveillance for burns among women in Pakistan*, Journal of Public Health, Volume 32, Issue 2, 2010, p. 245–249, <https://doi.org/10.1093/pubmed/fdp102> [dostęp: 14.05.2023].

³¹ *There is no mechanism to document the dowry-based violence cases that could help the institutions for further processing the issue. There is no statistics to measure dowry violence in society. It also shows that dowry violence is not considered seriously in the Pakistani context and is always considered as a part of social customs and norms.* Asian Human Rights Commission, *PAKISTAN: The social injustice behind the practice of dowry-when greed dictates society*, <http://www.humanrights.asia/news/ahrc-news/AHRC-ART-003-2014/> [dostęp: 14.05.2023].

³² A. Hadi, *Patriarchy and Gender-Based Violence in Pakistan*. European Journal of Social Science Education and Research, 4(4), str. 205–212, <https://doi.org/10.26417/ejser.v10i2.p297-304> [dostęp: 14.05.2023].

z nią ożenić, policji udało się złapać sprawcę, któremu wymierzono stosunkowo wysoką karę za czyn. Jednak Sąd Najwyższy (*Supreme Court of Pakistan*) zauważył braki systemowe w ochronie kobiet w związku z alarmującą sytuacją dostępu do kwasu i licznych przypadków użycia go, a także braku kompleksowej pomocy gwarantowanej przez państwo dla ofiar³³. W 2011 roku Pakistan przyjął ustawę Criminal Law (Second Amendment) Act, w której zaostrzono karę za dokonanie ataku kwasem, podnosząc wymiar kary aż do dożywotniego pozbawienia wolności, a także wprowadzono przepisy penalizujące jego sprzedaż³⁴. Pomimo uchwalenia prawa, sytuacja wciąż pozostaje trudna: jak wskazano w raporcie Acid Crimes in Pakistan, problemem jest brak zaufania poszkodowanych kobiet wobec władzy i w efekcie zatajanie przestępstwa, długie postępowanie sądowe i brak odpowiedniej opieki medycznej i instytucjonalnej dla ofiar bezpośrednio po dokonaniu ataku³⁵.

Oblanie kwasem jest szczególnie dotkliwą formą przemocy. Po pierwsze, jest to czyn skutkujący rozległymi obrażeniami i przy tym stosunkowo prosty w wykonaniu, niewymagający szczególnych umiejętności ani precyzji sprawcy³⁶. Po drugie, powoduje wyjątkowo bolesne obrażenia zachodzące natychmiastowo, ale też i negatywne konsekwencje długofalowe. Słowami prawniczki Saad Hasul: *Nawet większym przestępstwem [niż oblanie kwasem – przyp. własny] jest pozwolić ofierze na życie z deformacją, traumą i w wykluczeniu*³⁷. W artykule *Beyond Saving Faces: Survivors of Acid Attacks in Pakistan* autorzy podkreślają: *wiele ofiar nie jest w stanie kontynuować edukacji, pracy zawodowej lub innych aktywności o charakterze społecznym i ekonomicznym i staje się trwale zależne od innych*³⁸. Jedną z członkiń Acid Survivors Foundation, Valerie Khan, stwierdza: *W ciągu czterosekundowego ataku kwasem, kobieta w oczach społeczeństwa staje się potworem. Odzyskiwanie statusu normalnej kobiety w swojej rodzinie, wspólnocie czy społeczeństwie to bolesne*

³³ Wyrok Sądu Najwyższego w Pakistanie nr 12912-P/2009 https://www.supremecourt.gov.pk/HR_Cases/6thfinal/12912-Pof2009.pdf [dostęp 14.05.2023].

³⁴ E. Ullah, *Impact of the acid control and acid prevention act*, <https://www.pakistantoday.com.pk/2022/07/09/impact-of-the-acid-control-and-acid-crime-prevention-act/> [dostęp: 14.05.2023].

³⁵ M. Saeed, *Acid crimes in Pakistan. Law and the plight of victims*, s. 39. <https://hrcep-web.org/hrcepweb/wp-content/uploads/2020/09/Acid-crimes-in-Pakistan.pdf> [dostęp: 14.05.2023].

³⁶ I. Gabol, *Man attack woman with acid in Lahore for refusing marriage*, <https://www.dawn.com/news/1628081>, [dostęp: 14.05.2023].

³⁷ *An even bigger crime is to let the survivor of acid attack, live a life of deformity, trauma and exclusion*. S. Maryam, *op. cit.*, str. 36 <https://hrcep-web.org/hrcepweb/wp-content/uploads/2020/09/Acid-crimes-in-Pakistan.pdf> [dostęp: 14.05.2023].

³⁸ *Moreover, many survivors are unable to continue their education or jobs or other social and economic activities and become permanently dependent on others*. Y. Farhan, P. Bandana, *Beyond saving faces: Survivors of acid attacks in Pakistan*, *Women's Studies International Forum*, t. 54, 2016, <https://doi.org/10.1016/j.wsif.2015.10.003>. [dostęp: 14.05.2023].

doświadczenie³⁹. W tym kontekście tym bardziej przygnębiający staje się fakt, że ofiarami padają często młode kobiety, którym szansa na normalne i szczęśliwe życie w przyszłości zostaje bezpowrotnie odebrana.

5. Zabójstwa honorowe

Zabójstwa honorowe są kolejną formą opresji wobec kobiet powszechnie praktykowaną w Pakistanie. Abdul Hadi zwraca uwagę za ścisły związek tych aktów przemocy z patriarchalną kulturą Pakistanu, gdzie na mężczyznę ciąży wręcz obowiązek, aby dokonać odwetu na kobiecie, która przyniosła hańbę jego rodzinie. Hańba wynika zwykle ze stosunków seksualnych kobiety, które w oczach społeczeństwa są uznane za niewłaściwe, przy czym nie ma znaczenia czy stosunek był konsensualny, czy nie – zatem czy kobieta jest mu *rzeczywiście* winna. Hadi stwierdza dosadnie, że *honor mężczyzny znajduje się między nogami kobiety*⁴⁰ i zauważa, że to nie tyle sam czyn przynosi hańbę, co jego postrzeganie w oczach społeczności⁴¹ (nie będzie mieć zatem znaczenia, czy kobieta faktycznie uczestniczyła w stosunku, czy jedynie jest o to oskarżona). *Jeśli kobieta przynosi rodzinie hańbę, musi umrzeć. Tylko krew oczyszcza honor*⁴². W parze z niesplamionym już honorem idzie demonstracja męskości – pokazu siły, który ma imponować.

Poza czynami o charakterze seksualnym inne powody zabójstw honorowych to kwestie dziedzictwa, spłaty długów czy też forma pozbycia się dotychczasowej żony w celu ponownego ożenku (będące w rzeczywistości zabójstwami pod pretekstem ocalenia honoru). W raporcie z 2022 roku Pakistańska Komisja Praw Człowieka (*Human Rights Commission of Pakistan*) wskazuje liczbę 316 popełnionych na tle honoru przestępstw⁴³, jednak ponownie należy założyć, że rzeczywista skala jest znacznie wyższa. Ofiarami zabójstw padają kobiety w każdym wieku, w tym dzieci, a zbrodnie dokonywane są zwykle przez członków rodziny – choć czasami decydują o nich sądy plemienne⁴⁴. Znacząca większość zabójstw nie jest

³⁹ *Within four seconds of an acid attack, in the eyes of society a woman is transformed into a monster. Regaining her position as a normal woman in her family, community and society is a big ordeal.* S. Maryam, *op. cit.*, s. 76. <https://hrqp-web.org/hrqpweb/wp-content/uploads/2020/09/Acid-crimes-in-Pakistan.pdf> [dostęp: 14.05.2023].

⁴⁰ *a man's honor lies between the legs of a woman.* A. Hadi, *Patriarchy and Gender-Based Violence in Pakistan.* European Journal of Social Science Education and Research, 4(4), s. 205–212, <https://doi.org/10.26417/ejser.v10i2.p297-304> [dostęp: 14.05.2023].

⁴¹ *Ibidem.*

⁴² *If the woman shames the family, then she must die-only "blood cleanses honor.* *Ibidem.*

⁴³ Human Rights Commission of Pakistan, State of Human Rights in 2022, <https://hrqp-web.org/hrqpweb/wp-content/uploads/2020/09/2023-State-of-human-rights-in-2022.pdf> [dostęp: 14.05.2023].

⁴⁴ Amnesty International, *Pakistan: Honour killings of women and girls*, 1995 r. <https://web.archive.org/web/20150123134208/http://www.amnesty.org/en/library/info/ASA33/018/1999> [dostęp: 14.05.2023].

zgłaszana policji, jako że w Pakistanie istnieje społeczne pozwolenie na samodzielne karanie kobiet w ten sposób, a jeśli sprawca ponosi odpowiedzialność, zwykle jest ona wymierzana przez rodzinę ofiary⁴⁵.

Zabójstwa honorowe podlegają co prawda karze na mocy kodeksu karnego, ale sprawca ma zagwarantowaną możliwość uniknięcia odpowiedzialności karnej, jeśli zyska przebaczenie ze strony rodziny. Zdaniem Amnesty International, pakistański rząd nie podjął żadnych kroków w celu wyeliminowania zjawiska zabójstw honorowych i pociągnięcia sprawców do odpowiedzialności⁴⁶.

6. Wnioski

Analiza form i skali przemocy pozwala na stwierdzenie, że naruszanie podstawowych praw kobiet i praw człowieka jest w Pakistanie powszechne. Przywołane raporty pokazują dyskryminację kobiet w sferze politycznej, ekonomicznej i społecznej oraz szereg niebezpieczeństw, z którymi się mierzą – począwszy od wszechobecnej przemocy domowej, a skończywszy na brutalnych gwałtach i morderstwach. W podrzędnej pozycji kobiet w pakistańskim społeczeństwie wynikającej z kulturowo zakorzenionych norm należy dopatrywać się źródła powszechnego przyzwolenia na stosowanie wobec kobiet szeroko pojętej przemocy. Natomiast ubogie prawodawstwo, silne przywiązanie do tradycyjnych przekonań i niska skuteczność organów władzy prowadzą do braku efektywnych form przeciwdziałania jej.

ABSTRAKT

Pakistan jest stroną Międzynarodowego paktu praw obywatelskich i politycznych, a także stroną Konwencji w sprawie likwidacji wszelkich form dyskryminacji kobiet, a mimo to uchodzi za jedno z państw, które w najmniejszym stopniu respektują fundamentalne prawa kobiet. Organizacje pozarządowe takie jak Human Rights Commission of Pakistan i Amnesty International pozostają zgodne co do alarmującej sytuacji dotyczącej bezpieczeństwa kobiet w państwie. Codziennie Pakistanki w każdym wieku padają ofiarą przestępstw przeciwko ich zdrowiu i życiu. Akty przemocy, których doświadczają, stanowią formę kary za czyny, które w oczach społeczeństwa uchodzą za hańbiące lub co najmniej nieodpowiednie. Znacząca część tych czynów dyktowana jest patriarchalnym postrzeganiem pozycji kobiety w społeczeństwie

⁴⁵ A. Knudsen, *License to kill: Honour killings in Pakistan*, s. 17-18, <https://www.cmi.no/publications/file/1737-license-to-kill-honour-killings-in-pakistan.pdf> [dostęp: 14.05.2023].

⁴⁶ Amnesty International, *Pakistan: Honour killings of women and girls*, 1995, <https://web.archive.org/web/20150123134208/http://www.amnesty.org/en/library/info/ASA33/018/1999> [dostęp: 14.05.2023].

i jej obowiązkami względem mężczyzn. Artykuł skupia się na analizie występujących na dużą skalę w pakistańskim społeczeństwie wybranych form przemocy wobec kobiet takich jak kary związane z uiszczeniem posagu, ataki kwasem czy zabójstwa honorowe. Artykuł omawia przyczyny przestępstw i ich konsekwencje dla przyszłości ofiar. Autorka analizuje te formy przemocy w świetle uchwalonych aktów prawa pakistańskiego i norm islamu oraz rozpatruje kwestię społecznego przyzwolenia na stosowanie przemocy wobec kobiet i jej źródeł w ustawodawstwie, egzekwowaniu prawa oraz roli tradycyjnych wartości patriarchalnej kultury.

Słowa kluczowe: Pakistan, prawa kobiet, przemoc ze względu na płeć, ataki kwasem, zabójstwa honorowe, posag.

Bibliografia

Al-Tawil, N.G. *Association of violence against women with religion and culture in Erbil Iraq: a cross-sectional study*. BMC Public Health 12, 800 (2012). <https://doi.org/10.1186/1471-2458-12-800>.

Amnesty International, *Pakistan: Honour killings of women and girls*, 1995 r. <https://web.archive.org/web/20150123134208/http://www.amnesty.org/en/library/info/ASA33/018/1999>

Amnesty International, *Women in Pakistan: Disadvantaged and denied of their human rights*, 1995, <https://www.amnesty.org/en/documents/asa33/023/1995/en/>.

Asian Human Rights Commission, *PAKISTAN: The social injustice behind the practice of dowry-when greed dictates society*, <http://www.humanrights.asia/news/ahrc-news/AHRC-ART-003-2014/>.

Cockroft S., *Attacked by her in-laws with acid 'because her father failed to pay her dowry': Shocking images of Bangladeshi woman, 23, left scarred for life*, 2015 <https://www.dailymail.co.uk/news/article-3192887/Shocking-images-Bangladeshi-woman-23-attacked-acid-father-failed-pay-dowry.html>.

Fakhar Z., *Abolition of dowry in Pakistan*, <https://www.hilal.gov.pk/her-article/detail/NDY5MQ==.html>.

Fawcett R., *The reality and future of Islamic feminism*, <https://www.aljazeera.com/opinions/2013/3/28/the-reality-and-future-of-islamic-feminism>.

Gabol I., *Man attack woman with acid in Lahore for refusing marriage*, <https://www.dawn.com/news/1628081>.

Global Gender Gap Index, 2022 r., https://www3.weforum.org/docs/WEF_GGGR_2022.pdf.

Gender Inequality Index 2021-22, 2022 r. <https://hdr.undp.org/data-center/thematic-composite-indices/gender-inequality-index#/indicies/GII>.

Hadi A., *Patriarchy and Gender-Based Violence in Pakistan*. European Journal of Social Science Education and Research, 4(4), <https://doi.org/10.26417/ejser.v10i2.p297-304>.

Human Rights Commission of Pakistan, State of Human Rights in 2022, <https://hrcpweb.org/hrcpweb/wp-content/uploads/2020/09/2023-State-of-human-rights-in-2022.pdf>.

Konstytucja Pakistanu z 1973 r., https://na.gov.pk/uploads/documents/1549886415_632.pdf.

Knudsen A., *License to kill: Honour killings in Pakistan*, <https://www.cmi.no/publications/file/1737-license-to-kill-honour-killings-in-pakistan.pdf>.

Muazzam N., Muazzam S., *Newspaper reports: a source of surveillance for burns among women in Pakistan*, Journal of Public Health, Volume 32, Issue 2, 2010, <https://doi.org/10.1093/pubmed/fdp102>.

Pakistan Demographic and Health Survey 2017-2018, <https://dhsprogram.com/pubs/pdf/FR354/FR354.pdf>.

Polok B., *Pozycja prawna kobiet w prawie małżeńskim Pakistanu w świetle międzynarodowych standardów ochrony praw człowieka*, Katowice 2021

Relief Web, *How justice works in Pakistan's tribal areas and beyond*, <https://reliefweb.int/report/pakistan/how-justice-works-pakistan%E2%80%99s-tribal-areas-and-beyond>

Saeed M., *Acid crimes in Pakistan. Law and the plight of victims*, <https://hrcpweb.org/hrcpweb/wp-content/uploads/2020/09/Acid-crimes-in-Pakistan.pdf>.

Shah S., *Women have little relief from harassment despite laws*, <https://www.thenews.com.pk/print/102419-Women-have-little-relief-from-harassment-despite-laws>.

Ullah Ezat, *Impact of the acid control and acid prevention act*, <https://www.pakistantoday.com.pk/2022/07/09/impact-of-the-acid-control-and-acid-crime-prevention-act/>.

UNFPA Pakistan, <https://pakistan.unfpa.org/en/topics/gender-based-violence-6>.

UN Women Pakistan, <https://asiapacific.unwomen.org/en/countries/pakistan>.

UN Women, *Rural Women in Pakistan Status Report 2018*, <https://dhsprogram.com/pubs/pdf/FR354/FR354.pdf>.

World Watch Research. Pakistan: Country Dossier, 2020 r., <https://web.archive.org/web/20200322100115/https://www.opendoorsusa.org/wp-content/uploads/2016/09/WWL-2020-Country-Dossier-Pakistan-revised-version.pdf>.

Wyrok Sądu Najwyższego w Pakistanie nr 12912-P/2009

https://www.supremecourt.gov.pk/HR_Cases/6thfinal/12912-Pof2009.pdf.

Yousaf F.N., Purkayastha B., *Beyond saving faces: Survivors of acid attacks in Pakistan*, *Women's Studies International Forum*, Volume 54, 2016, <https://doi.org/10.1016/j.wsif.2015.10.003>.